

ויזרע יצחק

שנה יח'

מחולל צור יואתי
פק נאה אבה

יוצא לאור ע"י מדרשת

"ויזרע יצחק"

ע"ש יצחק בן חמו בר אסתר ז"ל

עלון מיוחד
לחנוכה תשפ"ו

הגיגים לחנוכה

(וישמוע ראובן ויצילהו בידם) (בראשית כ"א)

"הדודאים נתנו ריח" זה ראובן, "ועל פתחינו כל מגדים" אלו נרות חנוכה. (בראשית מדרש פליאה)

מבאר בעל ה"דמשק אליעזר" את מדרש הפליאה הזה ואומר ש"דודאים", הם פרחים הנותנים ריח נעים ו"מגדים" הם מיני מאכל עם ריח טוב. ראובן, קינא ליוסף ביקש להצילו מאחיו, וגם החשמונאים קינאו למען שמו יתברך. אולם יש הבדל גדול בין השניים, ראובן רק "רצה" להציל את יוסף ומחשבתו היתה טובה, אולם בפועל לא היתה הצלה ליוסף כלל, ולכן יש להמשילו ל"דודאים", דהיינו דבר שנותן ריח טוב, אבל אין בו טעם טוב לאכילה, כי למעשה יוסף לא נהנה מראובן. ואילו בנס חנוכה החשמונאים רצו להיטיב לכלל ישראל ואף הוציאו את מחשבתם אל הפועל וניצחו את היוונים ולכן יש להמשילם לדבר שיש בו גם ריח טוב וגם טעם טוב. וזה כוונת המדרש "הדודאים נתנו ריח" דומה לראובן שרצה להציל את יוסף, "ועל פתחינו כל מגדים" דומה לנר חנוכה המסמל את ניצחון החשמונאים על היוונים.

"לא היה בו אלא להדליק יום אזור, נעשה בו נס והדליקו ממנו זו' ימים" (שבת כא:)

תירוצים רבים ניתנו לשאלתו המפורסמת של ה"בית יוסף" (סימן תרע') מפני מה אנו חוגגים שמונה ימים, בעוד הנס לא היה אלא שבעה ימים שהרי עבור הלילה הראשון היה בפך שמן במידה מספקת?

מתוך ה"בית יוסף" שאת השמן שמצאו בפך חילקו לשמונה חלקים, ובכל לילה נתנו במנורה חלק אחד, וחלק זה אף שהיה שמינית מהפך, דלק עד הבוקר. הרי שבכל הלילות נעשה הנס וגם בלילה הראשון. תרוץ נוסף של ה"בית יוסף" הוא שאחרי שמזגו את השמן במנורה, נשאר הפך מלא השמן, כך שהנס היה ניכר כבר בלילה הראשון. תרוץ שלישי של ה"בית יוסף" הוא שבלילה הראשון מזגו את כל השמן בנרות המנורה, ובבוקר מצאו את הנרות מלאים שמן, וכן בכל לילה ולילה, ממילא היה הנס גם ביום הראשון.

מתוך רבי משה פיינשטיין שבמניין שמונת ימי החנוכה כללו גם את היום שלא נעשה בו נס, כדי להראות שגם התנהלות העולם בדרך הטבע הוא נס. ואף על פי שאין אדם מרגיש בדבר עד שהדבר ניטל ממנו, בכל אופן רצו חז"ל ללמדנו את העניין שנס הוא לא דווקא דבר נפלא ויוצא מטבע העולם, אלא גם טבע העולם עצמו הוא נס ולכן כללו את היום הראשון שלא נעשה בו נס עם שאר ימי חנוכה.

מתוך ה"בני יששכר" על פי המובא ברוקח שמסביר מדוע נסמכה בתורה פרשת המועדים וחג הסוכות (ויקרא כג' לט) לפרשה של השמן והנרות. "צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד, יערוך את המנורה" (ויקרא כד' ב). וזאת כדי ללמדנו שכמו חג הסוכות שהוא בן שמונה ימים גם חג החנוכה הוא בן שמונה ימים, כי כאשר קבעו חז"ל את מצות חג החנוכה לדורות, הם הסתמכו על סמיכות זו בתורה, והבינו שהם צריכים לקבוע את חג החנוכה לשמונה ימים כמו חג הסוכות.

"נתנו רשעים פוזז כלי" (תהלים קיט' קי)

ראיתי מבארים שבפסוק שלפנינו רמוזים שני החגים שהגיעו לנו "בזכות" הרשעים שרצו להרע לישראל, ובמקום זה נעשה לישראל נס, והחגים הם "פורים" ו"חנוכה" וזהו שנאמר "נתנו רשעים פ"ח לי" פ"ח ר"ת פ'ורים וחנוכה.

נר ה' נשמת אדם" העלון מוקדש לעילוי נשמת כל מתי ישראל ובכללם:

הרה"ג אליהו דרעי זצ"ל בן סוליקה נלב"ע כג' אייר תשע"ו

שולמית רבקה בת אסתר נלב"ע טו' טבת תשפ"ה
מרדכי נאור בן צביה ז"ל נלב"ע טז' ניסן תשפ"ה
תנצב"ה

מעוניין לקבל את העלון ישירות לתיבת הדוא"ל שלך? שלח מייל לכתובת: Yossef.Benhamo@gmail.com

העלון מיוסד לעילוי נשמת:

חביבה חיה בנימין בת גורג'יה ז"ל
נלב"ע יא' ניסן תשס"ז

יצחק בנימין בר שורין ז"ל
נלב"ע יג' אדר ב' תשל"ג
תנצב"ה

יצחק בן חמו בר אסתר ז"ל
נלב"ע יג' אדר ב' תשס"ה

"והבור רק אין בו מים" (בראשית לו' כד)

"הרואה מקום שנעשה לו נס מברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה" (ברכות נד).

מבאר ה"משך חכמה" לפי האבודרהם שמדובר בנס שיצא מדרך הטבע. ומה שאנו מברכים על נר חנוכה זה משום שנעשה נס פך השמן שזה נגד הטבע. והנה, עיקר הנס היה הניצחון על מלכות אנטיוכוס, וישראל קבלו את המלוכה למשך מאתיים שנה, ולזכר זה צריך להדליק את הנרות. ובזה די בראייה בעלמא. אך להודות על נס פך השמן צריך דווקא שתשלוט בו העין דהיינו בתוך עשרים אמה, ורמז לזה שהיה מאיר מתוך ההיכל ופתחו של היכל גבוה כ' אמה. והנה מובא במדרש שבשעה שיוסף שב מקבורת אביו, הוא הציץ בכור והתכוון לברך "ברוך שעשה לי נס במקום הזה". ועיקר הנס הוא מה שהעלוהו מהבור, ובסבות ההשגחה נעשה לשר על כל מצרים. אך הברכה צריך שיברך על דבר יוצא מדרך הטבע. וזה שאמר תנחום בר חנינא "מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו". וזהו נס שיוצא מטבע העולם. לכך בירך ברוך שעשה לי נס. לכן נסמכו המאמרים במדרש, להורות שבחנוכה וביוסף, הנס היה מההשגחה ניצחון ומלוכה, רק שהברכה היה כאן על הבור שלא הזיקוהו נחשים, וכאן על פך השמן.

"ותבלענה עיבֵּעֵי הַפְּרוֹת רַעוֹת הַמְּרָאה... את עֵיבֵּעֵי הַפְּרוֹת יָפוֹת הַמְּרָאה וְהַבְּרִיאוֹת" (בראשית מא' י)

פרעה לא הבין איך השיבולת הרזה בולעת את השיבולת השמנה ויעציו אמרו לו שרק אצל היהודים הדבר הוא מעל הטבע, כמו בחנוכה "מסרת גיבורים ביד חלשים" כי הכח של עם ישראל הוא לא בגבורה רק בשמירת התורה והמצוות וכמו שכתוב "ה' עוז", היא תורה, "לעמו יתן", ורק על ידי זה יזכו ל"ה' יברך את עמו בשלום".

"בהעלותך את הנרות" (במדבר ז' ב)

מדוע נסמכה בתורה פרשת "חנוכת המזבח" לפרשת "בהעלותך את הנרות"? מתרץ "בעל הטורים" שפרשת נשא מסתיימת בפרשת "חנוכת המזבח" ופרשת בהעלותך מתחילה מיד בעניין הנרות. מכאן סמך "נרות" ל"חנוכה" רמז לחנוכה ולפרסומי ניסא שבנרות. ורמז נוסף אומר "בעל הטורים", כתוב "בהעלותך את הנרות". וכתוב: "להעלות נר תמיד" (שמות כד' ב). לפי בית הלל שבנר חנוכה נוהג באופן של "מוסיף והולך", דהיינו שביום הראשון מדליק תחילה נר אחד, ובשאר הימים מוסיף נרות. שיטה זו מרומזת בפסוק: "להעלות נר תמיד" שמעלים בקודש. ואילו שיטת בית שמאי שבנר חנוכה נוהג באופן של "פוחת והולך". שביום הראשון מדליק שמונה נרות. ובשאר הימים פוחת נרות עד שביום האחרון מדליק נר אחד, שיטה זו מרומזת בפסוק: "להעלות נר תמיד". סופי תיבות "תרד".

"הנרות הללו שאנו מדליקים"

מובא ברוקח שהדלקת נרות חנוכה גורמת להארת האור הגנוז שהאיר לאדם הראשון ונגנז, זו הסיבה שאנו מדליקים ל"ו נרות בחנוכה כנגד ל"ו השעות שהאיר האור הגנוז לאדם הראשון. ובספר "הבהיר" לתנא רבי נחוניא בן הקנה מובא שהאור הגנוז נגנז בתורה שבעל פה, ומובא בספרים של"ו הנרות שבהם מאיר האור הגנוז כמו שכתב הרוקח הם כנגד ל"ו מסכתות הגמרא שבש"ס שהיא התורה שבעל פה שבה נגנז האור.

"על הנסים ועל הפורקן" (על הנסים)

נשאלת השאלה מדוע לא מזכירים ב"על הנסים" את הנס של פח השמן שדלק במשך שמונה ימים? ראיתי מסבירים שזה שהקב"ה יכול ומסוגל לעשות נסים גדולים, זה אינו חידוש גדול, הלוא עם ישראל זכה וראה את נסי יציאת מצרים הגדולים והעצומים, שנעשו על ידי הקב"ה, כך שאין כל חידוש בזה שהקב"ה עושה נסים. מה שרוצים חז"ל ללמדנו, וזה בא לביטוי ב"על הנסים", הוא שאנו מחויבים לעשות לכבוד הקב"ה, כפי שעשו החשמונאים לקב"ה, שמסרו נפשם על קדושת השי"ת, כי לא היתה להם כל הבטחה מהקב"ה שינצחו, ודרך הטבע היה שלא ינצחו, ובכל זאת מסרו נפשם להיהרג למען קדושת שמו. את זה ציינו חז"ל ב"על הנסים" מפני שאת הנקודה הזאת רצו שנלמד מנס חנוכה.

"על נסיר שבכל יום עמנו" (נחזק מורדים)

מה שאנו אומרים בתפילה "עמנו" הכוונה היא לפעולה שאנו פועלים כדי שתעשה "עמנו" נסים. "ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובוקר וצהרים", כאן אנו לא מזכירים "עמנו", כי אין אנו גורמים לנס, רק הקב"ה הוא שמשפיע בחסדו ללא התערבות מלמטה. מבאר רבי לוי יצחק מברדיצ'ב ב"קדושת לוי" שאת נסי יציאת מצרים הקב"ה בחסדו הגדול פעל ללא שום התערבות מלמטה, מה שאין כן בחנוכה שהיו הנסים גם, קצת, על ידי התחנונים, שחשמונאי ובניו לחמו נגד אנטיוכוס הרשע וחילו. לכן אנו אומרים בחנוכה "ויהי נועם" בזמן הדלקת הנרות, משום שנאמר בו "ומעשה ידינו כוננה עלינו" (תהלים צ"ז), לרמז על נס חנוכה שהוא קצת "מעשה ידינו" במלחמה, אמנם הקב"ה "מעשה ידינו כוננה עלינו", שהקב"ה הצליח לנו מעשה ידינו להתגבר במלחמה.

לרפואת כל חולי עמו ישראל, ובכללם: פורטונה בן חמו בת סימונה, פרלה ביטון בת שמחה, אלים מורלי בת לאה, שולה לוי בת גורנייה, ספיר בת זהבה, עוז בן דבורה רחל, שמחה בת מרצדס.

הארות והערות ניתן להפנות לטלפון: 052-3268315 או בדוא"ל: Yossef.Benhamo@gmail.com

מדרשת "ויזרע יצחק" מרכז לתורה ושירה, בית כנסת "שבת אחים" נווה גן פ"ת

גמ"ח "יד יצחק": מבחר תפילין רש"י (ספרדי, אשכנזי, איטר)

דף יומי" ימים א'-ה' 20:00-20:45

גמ"ח "בית יצחק": ספרים ל"חנוכה בית" ו"ברית יצחק"

לימוד טעמי המקרא יום ד' 18:30-19:15

לבידור פרטים ולהשאלה: בן חמו יוסף 052-3268315, 050-6292492

לימוד סידור תפילה יום ד' 19:15-20:00